

Зона В. Мркаљ^{*},
Филолошки факултет
Универзитета у Београду

ПРОУЧАВАЊЕ НАРОДНЕ КЊИЖЕВНОСТИ У СРЕДЊОЈ ШКОЛИ – УСПОСТАВЉАЊЕ ВЕЗА ИЗМЕЂУ УСМЕНЕ И ПИСАНЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Народна књижевност се у средњој школи и гимназији проучава само током прве године школовања. Циљ овог рада је да покаже неопходност њеног проучавања у свим разредима средње школе, без обзира на хронолошку поставку програмских садржаја (у односу на појављивање књижевних формација, праваца и стилова у историји књижевности), каква постоји у школским програмима.

Разлог за континуирано бављење народном књижевношћу налази се и у потреби успостављања веза између усмене и писане књижевности, почев од откривања фолклорних предлогака у писаним текстовима, преко уочавања, поређења и образлагања особености истог жанра у усменој и ауторској књижевности, до указивања на специфичности наставног тумачења усмене књижевности.

Увидом у сложене методичке поступке и радње (локализовање, тумачење непознатих и мање познатих речи и израза, формирање пројеката за истраживачко читање дела народне књижевности), уз заузимање аналитичко-синтетичког и компаративног приступа у интерпретацији текстова који су одређени школским програмима, у раду ће се доказати зашто је народну књижевност неопходно читати и проучавати у свим разредима средње школе, а не само у првом, кад ученици још увек нису довољно сазрели да је комплексно разумеју и истражују.

Кључне речи: народна књижевност, средња школа, усмена и писана књижевност, интерпретација, компаративни приступ, школски програми.

Непрестано се истиче у први план да савремена настава треба да буде креативна и стваралачка, али се заборавља да се под креативношћу и стваралаштвом не мисли искључиво на подстицање ученичког литерарног талента или на остваривање функционалних циљева наставе, то јест на оспособљавање ученика за коришћење стечених знања у стварном животу, веће се тиме назначавача и улога проблемског приступа књижевноуметничком тексту. Овим приступом стечена знања доводе се у везу на различите начине: у први мах инстинктивно и асоцијативно, а затим свесно, што доприноси проналажењу решења за многе проблеме који се током интерпретације књижевноуметничког дела најчешће заобилазе, а често нису ни назначени у описима средњошколских програма. На пример: специфичности и однос жанрова народне и ауторске књижевности; начин третирања једне теме или мотива у различитим књижевним епохама, правцима или стилима; однос историјске и неисторијске грађе у народној или ауторској књижевности; релација аутор – приповедач; интерпретација једног истог

¹ mrkalj@ikomline.net

књижевног текста на различитим узрасним нивоима; однос између доживљајног и теоријског (рецепцијског, наратолошког, интертекстуалног) приступа проучавању одабраног текста, заснованог на плурализму метода итд.

Обрада градива из књижевности по хронолошком принципу (од старих књижевности до савременог доба) предвиђена школским програмима, свакако доприноси стицању основних знања о књижевним правцима, различитим поетикама и законитостима литерарног стваралаштва. Ипак, овај принцип не спречава онога ко организује наставу да садржаје макар повремено тематизује, нарочито када је реч о капиталним делима наше и светске књижевности, јер би се тиме омогућило поредбено сагледавање дела различитих периода и стваралаца. Тим пре што је познато да су, „дијахронијски посматране, различите стилске формације, у већем или мањем интензитету, гравитирале према усменој књижевности и селективно преузимале из њеног репертоара одређене теме, мотиве, жанрове, композициона решења и сл.“ (Вукићевић 2006: 255).

Овакво повезивање градива из књижевности допринело би пунијем разумевању књижевноисторијске грађе која би се у свест ученика увела пре свега описним путем, а утемељила компаративним приступом, што обезбеђује учвршћивање принципа рационализације и економичности у настави. Обликовање наставе која омогућује непрестано повезивање наставних садржаја, ојачава и трајност знања и умења, те је неопходно методичке поставке оваквог типа имплементирати у школске програме и уџбенике. У том смислу, предлаже се континуирано проучавање народне књижевности у свим разредима средње школе, где би се концепт дат у првом разреду могао задржати, а у старијим разредима одабрана дела народне књижевности проучавала би се уз одговарајуће ауторске текстове, при чему би се знања о народној књижевности и утврђивала и проширивала.

Један од основних разлога који компаративни приступ у наставном проучавању карактерише као нереалан, јесте тај што ученици невољно и недовољно читају. Међутим, поред основне потребе да се лектира прочита и да се провери како су ученици разумели њен садржај, налази се и потреба да се књижевни текст проучава и истражује. Квалитетним пројектима за истраживачко читање, заснованим пре свега на аналитичко-синтетичком приступу материји, где се истовремено поједини сегменти дела рашчлањавају, а о њима се сепаратно, па потом синтетички закључује, омогућава се увид у

литерарни текст на три нивоа ученичких постигнућа: основном, средњем и напредном, дефинисаним у стандардима.

Такви пројекти обезбеђују диференциран наставни рад и у његовом фронталном облику и омогућују да се истовремено са свим ученицима „провери“ јесу ли лектиру прочитали и разумели на начин који одговара индивидуалним способностима сваког ђака. Заинтересовани појединци предњачиће у решавању мисаоних проблема и, користећи шири знања, упоређиваће текстове које наставник укључи у истраживачки пројекат.

Увидом у предлог документа *Општи стандарди постигнућа – образовни стандарди за крај општег средњег образовања*, истиче се следећи опис ученичких постигнућа у оквиру области *књижевност*:

„Ученик/ученица критички чита, тумачи и вреднује сложенија књижевна дела из обавезног школског програма, као и додатна (изборна). Користи више метода, гледишта и компаративни приступ у тумачењу књижевног текста. Свој суд о књижевном делу аргументовано износи стално имајући на уму примарни текст, као и друге текстове, анализирајући и поредећи њихове поетичке, естетске, структурне и лингвистичке одлике, укључујући и сложеније стилске поступке. Шири читалачка знања и примењује стратегије читања које су усаглашене са типом књижевног дела и са читалачким циљевима (доживљај, истраживање, стваралаштво).“ [публикација доступна on-line]

Претпоставља се да ће, након усвајања поменутих стандарда, уследити и реформа средњошколских програма, што погодује усвајању новог концепта проучавања народне књижевности у гимназијама и средњим стручним школама.

Народна књижевност не може се посматрати као књижевноисторијски и поетички изолована целина јер се читава књижевност карактерише првенствено постојањем одређеног континуитета, који се испољава кроз афирмацију или негацију елемената епоха и поетика које претходе стваралачком моменту. Разлике које одређују поетику усмене и ауторске књижевности морају се посебно уважавати приликом организовања наставне обраде, али се та различитост двеју поетика не сме истицати као дефинишућа карактеристика, управо због принципа континуитета на коме се књижевност темељи.

Народна књижевност обележава један од првих степеника ка формирању националне књижевности и посматрана као таква, она се не појављује само као једна

књижевноисторијска фаза, већ и као конститутивни елемент у даљем развоју књижевности, што потврђује њено стално постојање у готово свим књижевноисторијским периодима, од романтизма до савремене књижевности, иако у веома различитим видовима – од директне присутности до готово потпуне замаскираности фолклорних елемената. Још један од видова њене свеприсутности је постојање интернационалних мотива, који повезују наше народно стваралаштво са светским, а затим настављају да живе и у ауторској књижевности као особени чувари традиције и народног искуства, обликовани у складу са новим и другачијим поетичким начелима.

Одвајање поетике народне и ауторске књижевности указује на значај уважавања жанра и стваралачког контекста за формирање наставне интерпретације, при чему се инсистира на уочавању сличности и различитости. Полазиште у проучавању дела засновано на његовом жанровском одређењу само усмерава одабир наставних метода, а никако формалистички не утврђује њихов след.

Поред стицања основних представа о разликовању класификација народне и ауторске књижевности, са ученицима се може разматрати и појам варијантности (који у актуелне школске програме још није уврштен).

Особености усмених прозних облика посебно се могу истаћи путем уочавања разлика између народне и ауторске бајке (у првом разреду), обрадом народних и Доситејевих *Басни*, тумачењем дела романтичарских песника, Његошевог *Горског вијенца*, реалистичке прозе Глишића, Сремца и других писаца-реалиста (у другом разреду). Може се проучавати и утицај народне лирике нишког краја на стваралаштво у роману *Зона Замфирова*.² Откривање фолклорног предлошка (анегдота, сказ³) у писаном тексту за ученике је посебно интересантно, као и препознавање клетви, заклетви, тужбалица, здравица, пословица, али и сегмената легендарних прича, митова и предања. Успостављање веза народне лирике са ауторском књижевношћу биће драгоцен приликом

² На часовима додатне наставе релација народна – ауторска књижевност може послужити за заснивање истраживања и испитивања из области лексике. На пример: обележја и специфичности црногорске реторичности која је имала директан утицај на приповедачки поступак Љубомира Ненадовића, Стефана Митрова Љубише, Симе Матавуља и Марка Миљанова (пословице из Паштровића, *Причања Вука Дојчевића*).

³ Приближавање фолклорним облицима или удаљавање од њих могуће је на наратолошком плану уочити не само кроз нову концептуализацију *ми* приповедача већ и кроз генезу сказа (развојни лук од Вука Врчевића, Милована Глишића, Лазе Лазаревића до Симе Матавуља). Сказ настао на моделу фолклорне комуникативне ситуације испровоцирао је крупне промене у српској приповеци и то на различитим нивоима – лингвистичком, наративном, композиционом и нивоу ликова. (Уп. Вукићевић 2006: 259).

тумачења Станковићеве *Коштане* у трећем разреду. У истом разреду циклус песама Милана Ракића *Са Косова*⁴ повезаће се са одабраним епским песмама из тематског круга о Косовском боју и након њега. Знање о предањима обновиће се уз многе наставне садржаје (в. Мркаљ 2008: 277–301), али и уз читање Андрићевог романа *На Дрини ћуприја*. Посебно би се могло проучавати грађење ликова јунака попут епских: поп Андравић, Обилић, Бановић Страхиња, Алија Ђерзелез, или би се могла уочавати сличност међу јунацима шаљивих народних прича, попут Ере, са ликовима из ауторске књижевности (нпр. Кочићев Давид Штрбац). Специфичности народне књижевности могу заузети значајно место у настави и при интерпретацији дела постмодернистичних песника Попе, Раичковића или Миљковића, који се читају у четвртном разреду, када постоји могућност да се са ученицима на нешто сложенији начин коментаришу поетске трансформације.

Поред истицања значаја Вуковог сакупљачког рада, у средњој школи се открива и његов значај као критичара и писца-историчара. *Житије Ајдук Вељка Петровића* је дело које се може користити као репрезентативно за откривање Вуковог приповедачког поступка (који подразумева и активирање одређених елемената усмене поетике). Откривање приказа Хајдук Вељка као епског хероја са свим епским атрибутима биће један од момената који упућују на Вукову нераскидиву везу са епском поезијом, под чијим несумњивим утицајем ствара. Међутим, мотив негативног хероја (негативна карактеризација из перспективе грађанског морала 19. века) доводи и до успостављања везе се античким моделом хероја који постоји у концепцији лика, до чега ће ученици доћи поступном анализом Вељковог понашања и особина и позивањем на компаративни приступ који подразумева активирање античког епа и мита. Истовремено се може покренути проблемско питање – зашто Вук изоставља из својих збирки песме које Марка Краљевића представљају према моделу античког неидеализованог хероја, а у свом делу таквог хероја призива. На тај начин се истовремено закључује о природи српске народне епике и њене идеализоване перспективе, а са друге стране се у потпуности осветљава Вуков приповедачки поступак који повезује различите моделе хероја у функцији откривања дубљег, готово митског смисла Првог српског устанка. Успостављање везе са

⁴ У књизи *О поезији и поетици српске модерне*, проф. Јована Делића, поглавље *Нов ритам с новим осјећајем: Ка поетици Милана Ракића* (Делић 2008: 23–71), пружа могућност за нова наставна тумачења Ракићевог песништва (за нас је посебно интересантан циклус *Са Косова*) и заснивање проблемског приступа у школској интерпретацији.

народном књижевношћу пружа могућност за заснивање стваралачке и полемичке атмосфере на часу, и нуди начин за заснивање оригиналних гледишта.

Разумевање особености народне и ауторске књижевности употпуниће свакако обрада конкретних дела. Већ приликом обраде композиције и структуре *Горског вијенца* мора се уочити поднаслов дела који гласи „историческо собитије при свршетку 17. вијека“, при чему ће се спонтано активирати једна од важних компоненти за разумевање Његошеве поетике, уједно и поетике романтизма, а то је нераздвојивост схватања поезије и историје. Принцип историчности условиће и природу композиције његовог дела, а током обраде ће се уочити и идеализована визија националне историје, која постаје основна тема и идеја романтичара. То се открива и у чињеници да је концепција ликова подређена историјској визији, они су чврсто повезани са црногорском идејом и јављају се као елементи остваривања идејног плана дела; носиоци су националне и историјске идеје. Дело такође обилује бројним епизодама из народног живота, па се пажња ученика усмерава и на значај тих, низглед споредних, епизода, јер је њихово тумачење и уочавање важно за разумевање Његошевог односа према традицији.

Уочавање микрожанрова у *Горском вијенцу* такође је један од занимљивих истраживачких задатака који доприноси успостављању везе Његошеве поетике са поетиком усмене књижевности. Већ приликом анализе композиционог устројства уочава се постојање песама-кола, које су оличење народне поезије.

Идеализована визија историје, која потиче из народне епике, налази се и у *Бачком растанку* Бранка Радичевића. Током тумачења тематско-мотивских целина песме, ученици се могу позивати да проналазе и анализирају места на којима се успоставља директна веза са епском народном традицијом. Утврђивањем односа према епским моментима и начина на који се они инкорпорирају у уметнички текст, ученици ће донети закључке о природи Бранковог односа према епици. Занимљив однос између личног и колективног у песми такође ће допринети разумевању романтичарске поетике. Поема одише носталгијом за прошлим временима лирског субјекта, али и радошћу због успомена које су вечне и вредне. Сећање се са личног плана преноси и на колективни, када долази до окретања српској историји и славној српској прошлости, при чему се успоставља специфичан однос између субјективног (личног) и колективног (епског) искуства.

Интересантан је и један од начина на који се активирају епске теме и јунаци, који као да постају нераздвојиви део света лирског субјекта – нпр. веза са Марком Краљевићем у уметнутој песми, успоставља се преко мотива испијања вина. Метричка анализа песме такође ће допринети разумевању Бранковог односа према усменој поезији као његовом узору. Стих је у потпуном складу са тематиком и атмосфером песме. Весело и ритмичан, постепено се претвара у поскочицу која дочарава игру и весеље и њоме се позива у коло. Овај потенцијал искоришћен је за активирање народног духа, атмосфере и живота, који постоје као део сећања лирског субјекта, а уједно и за активирање историјског плана, где се у потпуности открива Бранкова национална и патриотска свест и, још шире, његова љубав према традицији, народу, завичају. Истицање везе ауторске књижевности српског романтизма са усменом књижевношћу може бити и један од начина за успостављање дистинкција између српске и европске романтичарске књижевности, при чему ће ученици доћи до закључка о статусу националног и народног у српском романтизму.

Интересовање за народни живот и рустикалну сферу, које постоји у романтизму, одржало се и код реалиста, с тим да је разлика била у посматрању тог живота и начину представљања.

У Глишићевој *Глави шећера*⁵ (једном од школских, програмских текстова) запажа се увођење говорних маниризама и поштапалица (*еле, није вајде, богме, ама, те не знам, додуше...*) у говор приповедача, чиме се ствара илузија живе речи. Читалац је укључен директно у радњу јер се третира као слушацац или посматрач, стално је присутно обраћање читаоцу или читаоцима у другом лицу једнине или множине. Приповедач ступа и у неку врсту дијалога са читаоцем на тај начин (*као што видите, смео бих се с вама опкладити, кад ето ти...*). Он преко другог лица такође уопштава субјективне утиске, чиме свој утисак верније преноси на читаоца (*просто си једва чекао, да га у сну усниш – би се уплашио*). Читалац као да постаје део уметничког света, јер се илузијом обраћања читаоцу граница између приповедачког и реалног света наизглед губи – приповедач алузијама ствара утисак као да читалац већ познаје средину и људе о којима се говори (*ту вам је, ја мислим да сте га виђали...*).

⁵

Наставну обраду приповетке *Глава шећера* Милована Глишића видети у (Мркаљ 2011: 192–203).

Уочава се да се приповедачев говор на овај начин појављује углавном у деоницама где је његова активност појачана, где он кометарише, описује, објашњава, оцењује, док се у деоницама у којима је дијалог у првом плану, приповедач наизглед повлачи и појављује као приповедач у трећем лицу, који само води и усмерава дијалоге јунака.

Активирајући један од главних принципа на којима се заснива народна књижевност – формулативност, односно естетику истоветности, Глишић користи начин на који се приповедање усменог приповедача остварује, симулирајући контекст и ситуацију усменог преношења приче. Окамењена или устаљена поређења, стални епитети народне поезије су елементи који подржавају овакав ученички закључак. Користећи живу реч и принципе усмене поетике Глишић обезбеђује реалистички контекст и мотивацију за остваривање теме која такође потиче из реалности. На овај начин он активира усмену традицију у својству постизања ефекта реалистичности, што је један од главних захтева поетике реализма.

У Домановићевим сатиричним приповеткама постоји веза са традицијом сеоске приповетке и она је посебно наглашена кроз истицање односа између старог и новог, само што се то чини на другачији начин, не величањем блиске, патријархалне прошлости, као у Лазаревићевој прози, већ величањем даље историје, јуначког и херојског српског доба, Србије из јуначких песама. Сатирична антиутопија супротставља се епској слици српске историје. Види се како се однос према народној књижевности поново мења, активирањем поезије уместо прозе, као у епохи романтизма, с тим што идеализација не постаје основна тема, већ само подлога алегоричке слике, која је критички усмерена и то не само на владајући слој друштва као код реалиста претходника, већ на све чланове друштвеног система. Афирмација народе епике остварује се уважавањем идеала које пропагира, а који су оштро супротстављени савременој слици друштва.

Сатиричне приповетке *Данга* и *Вођа* део су наставног програма у средњој школи, али би било занимљиво показати како би и приповетка *Марко Краљевић по други пут међу Србима* могла бити занимљива и значајна за наставну обраду, јер би употпунила виђење Домановићеве поетике и показала развој односа према народној традицији, њеној поетици и тематском комплексу. Ова приповетка у великој мери превазилази реалистичке оквире и због тога је била негативно прихваћена и погрешно тумачена. Домановић је био испред читалаца који нису могли да се ослободе реалистичког хоризонта и идеализованог света

епске песме, да увиде двопланску димензију текста. У Домановићевом делу нема негације традиције, већ само пародирања идеалистичког и формалистичког односа према њој.

Након доследног приказа савремене стварности у делима реалиста, Домановић се са овом приповетком наизглед враћа настојањима романтичара да тематизују прошлост и историју, с тим што он историјске и националне теме третира на другачији начин од романтичара – демистификује их, ствара антимиџ и ставља их у иронични контекст (в. Деретић 1983: 424–425). Управо начин третирања народне књижевности и начин на који се она активира могао би се током наставне обраде приповетке *Марко Краљевић по други пут међу Србима* истицати формирањем паралела између Марковог лика и његове функције у народној песми, предању и у овој приповеци. Уједно са истицањем контраста на којима се темељи приповетка и утврђивањем начина на који писац користи епски материјал, откриваће се и сатирични слој приповетке и њен идејни аспект.

У настави ће се закључити да је Марков лик доследно пренет из епске песме: као његови епски атрибути појављују се сабља, топуз, Шарац, његова одећа је иста, помиње се његова самур-капа. Он испија вино, спремно насрће на „непријатеља“, чим га препозна. Маркова борба са „непријатељем“ стилизована је према принципима приказа мегдана у епској поезији, готово све етапе се могу препознати – Марко на Шарцу гони непријатеља „два пуна сата“, затим следи напад топузом и на крају му сабљом одсеца главу и баца је Шарцу у зобницу. Формулативност народне епике овде долази до изражаја и у функцији је комичне стилизације мегдана. Међутим, нема противникове одбране, нема равноправности међу јунацима, која би истакла величину и херојство победника, већ противник све време покушава да утекне Марку. Извор комике није само унижени лик противника, већ првенствено укрштај различитих перспектива и различитих хоризоната очекивања, принцип на коме се читава приповетка темељи.

Језичкостилским поступцима појачава се хумористички ефекат Маркове појаве. Структура реченица је таква да се на одређен начин призивају стихови из епске песме, парафразира се десетерац, а формулативност епике омогућава препознавање парафразе, јер су одређене епске формуле парафразом комично стилизоване. Нпр:

*Гонили се тако два пуна сата, на нити онај утече, нити се даде Марку стигнути га.
А и беше му се већ досадило јурити се.*

Извади сабљу те му одсече главу, метну је Шарцу у зобницу, па се певајући упуту оној путној механи: а онај остаде копајући ногама крај оне врашке справе. Ударио га је тако лако да му је померио три здрава зуба.

Осим парафразе, комични ефекат се појачава и употребом синтаксичких конструкција карактеристичних за епiku, као што је конструкција са глаголом у инфинитиву, на пример: „нити се даде Марку стигнути га“, „досадило му јурити се“.

Утврђивање односа између епског Марка и савременог света води ка идејним изходиштима и формирању иронично-сатиричног аспекта приповетке. Пре анализе односа Марка и света, пажња се може усмерити на тзв. пролог на небу, где се остварује мотивација Марковог фантастичног силаска на земљу.

Моменат кукњаве српског народа за Марком и Косовом, који постоји као елемент мотивације Марковог силаска, омогућиће дискусију на тему лажног родољубља и лицемерја савременог света.

Значај и место усмене књижевности при формирању различитих поетика, у настави се може довести у везу и са постмодернистичким тенденцијама, које на савим нов начин активирају народно наслеђе, уз проблематизовање и преиспитивање традиције.

Наставна обрада збирке *Кора* Васка Попе понудиће нови поглед на начине поигравања са народном традицијом, који традицију не негира, већ је користи као предмет стваралачке имагинације. Приликом обраде циклуса *Списак* ученици ће се упутити на откривање технике која је у основи композиције појединачних песама, при чему ће се уочити модел загонетке, који подразумева да је читава песма у ствари загонетка, чије решење постоји у наслову песме. Модернистички однос према фолклору се може откривати и када се као проблемско место у наставној обради Раичковићеве *Камене успаванке* постави питање наслова песме, које наизглед сугрише жанровско одређење. Символички потенцијал песме се у великој мери може открити кроз анализу мотива успаванке и његове функције у Раичковићевеј песми. Символика се остварује на парадоксалном укрштању фолклорног доживљаја успаванке и трагичке позиције лирског субјекта у песми. Ученици ће детаљном анализом односа међу мотивима утврдити како се фолклорни жанр призива да би се изневерило очекивање читаоца.

Бранко Миљковић на специфичан начин у својој поезији повезује античку и националну традицију, па и наставну обраду изборних песама збирке *Ватра и ништа*

треба усмерити на запажање начина на које то чини. Ученици се приликом интерпретације постмодернистичке прозе уче да разумеју сугестије, а не чињенице, да увиђају чудне односе и утврђују њихова значења, да проналазе познате мотиве и одређују њихову функцију у неком сасвим новом контексту, да тумаче апстрактно, симболично. Постмодернистичка поезија, посебно неосимболистичка, каква је Миљковићева, заснована је на споју традиционалног и модерног, па се, самим тим, разумевање функције елемената усмене поетике и њихова веза са елементима античког мита појављује и као начин за разумевање неосимболизма као стилског правца. Ученици ће традиционално открити већ и у насловима појединих песама збирке које алудирају на јунаке епских песама (*Болани Дојчин, Гојковица, Слуга Милутин*) илу на неко народно веровање (*Тамни вилајет, Додоле, Расковник, Утва златокрила*). Алузија на усмену књижевност која постоји у наслову песама у лабавој је вези са садржајем, појављује се само као асоцијација као конкретни митолошко-фолклорни подтекст на основу кога се развија песма. Наслов је често изграђен на принципу одговора на загонетку. Миљковић не тематизује национални мит, већ се труди да преиспита његово значење.

У многим ауторским текстовима различитих епоха јављају се елементи фолклора, од којих је карактеристична појава устаљених сижеа, постојање формулативности, активирање обредно-обичајних тема и народне фантастике, као и укључивање различитих фолклорних микрожанрова у уметнички текст и коришћење говорних жанрова за формирање лабаве композиције, чијом се спонтаношћу и непосредношћу дочарава говорна ситуација која се одвија пред читаоцима. Илузија усмености, тренутности, веродостојности, управо је оно што обезбеђује делу активан однос према животу, који се жели преточити у причу.

Инсистирање на активном односу између усменог и писаног дискурса као и на чињеници да народна књижевност не замире у тренутку бележења, него да наставља активан живот, развијајући се паралелно са писаном књижевношћу, код ученика побуђује свест о значају и природи усмене књижевности, као и потенцијално интересовање за њено прикупљање и бележење. Чињеница да је народна књижевност постала доступна науци о књижевности тек након што је записана, као и чињеница да се у таквом писаном виду представља ученицима, говори о томе да се она у великој мери одваја од свог основног вида постојања и да се као таква прихвата. Указивање на њен активан живот и ван писаних

збирки и велики утицај који је извршила на ауторску прозу открива њену праву природу и суштину, што доприноси бољем упознавању са принципима усмене поетике. На тај начин синоним за народну књижевност престају да буду само Вукове збирке са којима се ученици највише сусрећу, већ се развија свест о народној књижевности као свеprisутној творевини која мутира и од тренутка када је писаном речју постала окамењена.

Активан однос према фолклорној традицији говори о потреби разумевања поетике усмене књижевности и за потребе свеобухватнијег приступа различитим књижевним токовима. Значај народне књижевности у развоју српске националне књижевности не треба никако занемарити приликом упознавања ученика са хронологијом српске књижевности. При наставној обради сваког конкретног дела преко којег се ова корелација може успоставити, шириће се, како сазнање о природи фолклора и његовом значају, тако и сазнање о природи књижевности и њеног развоја.

ЛИТЕРАТУРА

- Вукићевић 2006: Д. Вукићевић, *Писмо и прича*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Делић 2008: Ј. Делић, *О поезији и поетици српске модерне*, Београд: Завод за уџбенике.
- Деретић 1983: Ј. Деретић, *Историја српске књижевности*, Београд: Полит.
- Мркаљ 2008: З. Мркаљ, *Наставно проучавање народних приповедака и предања*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Мркаљ 2011: З. Мркаљ, *На часовима српског језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике.
- Николић 2006: М. Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

[публикација доступна on-line]:

Општи стандарди постигнућа – образовни стандарди за крај општег средњег образовања <<http://www.ceo.edu.rs>>18.10.2013.

Zona Mrkalj

THE STUDY OF NATIONAL LITERATURE IN HIGH SCHOOL – ESTABLISHING CONNECTIONS AMONG ORAL AND WRITTEN LITERATURE

Summary

Traditional literature is studied in high school only in the first year of schooling. The aim of this paper is to demonstrate the necessity of research of literature in all grades of high school, regardless of the chronological setting of programs (according to the appearance of literary formations, trends and styles in the history of literature), which exist in the school curriculum.

The reason for the continuous engagement of traditional literature, is also in the need to establish a connection between oral and written literature, from the discovery of folk templates in written texts, through observing, comparing, and explaining the characteristics of a genre in oral literature and authorship, to pointing out the specifications of the oral interpretation of literature.

Insight into the complex methodological procedures and actions (localization, interpreting unknown and lesser known words and terms, the formation of research projects for reading works of traditional literature), the capture of analytical and synthetic and comparative approaches in the interpretation of texts that are specific academic programs, this paper will demonstrate why the national literature must be read and studied in all grades of high school, not only in the first, when students are still not mature enough to understand and explore the complexity.

Keywords: traditional literature, high school, oral and written literature, interpretation, comparative approach, school curricula.